

BARLANGVILÁG

IX. K Ö T E T

1 9 3 9,

4. F Ü Z E T

ÉLET A PESKŐ-BARLANG ALATT.

Írta: *Dr. Kadic Ottokárné.*

A barlangok kutatása, de különösen azok feltárása, nemcsak rejtelmet, magában foglaló izgalmas, sokszor egészen váratlan meglepetéseket hozó tudományos törekvés, hanem egészséges, kedves és vadregényes foglalkozás.

A Szeleta-barlangban, a Puszkaporosi kőfülkében, a Herman-barlangban, a Búdöspösten, a csákvári Esterházy-barlangban, a cserépfalvai Mussolini-barlangban, a felsőtárkányi sziklaüregekben s végül a Peskő-barlangban sok éven át végzett ásatások mind külön-külön nemcsak férjemnek, a kutatónak, hanem nekem is, aki ezekben a kutatásokban résztvettem és segédkeztem, felejthetetlen élmények voltak; életünk legszebb emlékei közé tartoznak.

Hő és régi vágyunk volt egyszer ismét a Peskő-barlangban ásatni. Több évi szünetelés után e nyáron végre alkalom nyílt, hogy az 1934. évben végzett rendszeres ásatást a Peskő-barlangban folytassuk.

Július hó elején angóra cicánkkal autóbuszon Felsőtárkányra, a Bükk-hegységnek tájképileg egyik legszebb vidékére utaztunk. Itt ölelkezik az Eger felől jövő dombság a magasabb hegységgel, innen tovább már mindenütt a tulajdonképeni Büköt érzük el. A tárkányi völgy ezen a helyen medenceszerűen kiszélesedik s ebből a medencéből több nagyobb völgy nyúlik az elkarasztosodott hegység felé.

Felsőtárkányhoz kedves emlékek fűződnek, itt laktunk három hónapig, amikor férjem 1933-ban a tárkányi barlangokat kutatta. A sziklaforrás vendéglőt és környékét a tóval, forrással és szorossal mint jólismert kedves helyeket üdvözlöttük. Ebéd után a közben megérkezett három egri munkással lóréra ültünk s a Hideg-völgyön át végig robogtunk a falerakodó állomásig, innen tovább pedig a Peskő völgyben ökrös szekéren tettük meg az utat a peskői vadászházig. Különös érzés fogott el bennünket, amikor a fővárosi zajos, gondoktól terhes életet magunk mögött hagyva, ezen az egyszerű közlekedési eszközökön továbbutazva, egy boldogabb, tisztultabb világ, az őstermészet felé indultunk.

A Hideg-völgy alsó kiszélesedett szakaszát elhagyva, a völgy összeszűkül s ebben az alakban mindvégig számos kanyarulatban, fiatal erdővel benőtt bércek között haladunk célunk felé. A táj képe minden egyes kanyarulatnál változik, minden lépésnél új, eddig rejtett szépségek tárulnak szemünk elé. A bérces táj háttérében látjuk a karsztos hegység meredek lejtőjét a peskői és tarkói sziklavonulattal. A esobogó Peskő-patak hol jobb, hol baloldalt útunkon hűségeesen kísér. Útközben vékonylábú özikékkal találkoztunk, amint ugrálva felnéznek a kék ég végtelenségébe, ha azután észrevettek bennünket, mozdulatlanul felénk néztek s a hegyoldal bokrai között eltűntek.



1. kép. A Peskő tájképe; alul a ház, mögötte az őserdő, fent a sziklavonulat, amelyben a barlang van. Fényk. *Hajdu I.* 1934.

A Peskő-völgyben végighúzódó gidres-gödrös erdei kocsin dőcögő ökrösszekér lassú haladása végtelen hosszúnak látszott. A völgy minden nagyobb kanyarulatánál epedve vártuk, hogy mikor látjuk meg a kedves vadászlak épületét. Végre, egy azóta letarolt erdő rész tisztásának a végén, a megmaradt őserdő szélén csillantak meg a Peskő-ház fehér falai. Ellehet képzelni, milyen érzés fogott el bennünket, mikor a Bükk-hegység legelgyóttabb zugába, az érseki kis vadászlakhoz értünk.

A kocsiról leszállva körülnéztünk, mindent a régi állapotban találtunk. Az épületen semmi változás, éppen csak a környezetét hanyagolták el, udvarát esallán és dudva nőtte be, másik oldalát az itt tanyázott erdei munkásoktól hátrahagyott galyak, rothadó szalma és egyéb szemét éktelenítette. Az erdővágás dacára megmaradt a vadászlak mögött elterülő őserdő az égbemeredő hatalmas gyertyánfával, mely alatt asztalunk állott s ahol lebonyolítottuk nappali életünket. A gyertyánfától néhány lépésnyire lejjebb ott csobog a Peskő-csermely régi vídamsággal, s még lejjebb a völgyben, a patak medre mellett, fakad az alsó Peskő-forrás üdítő vize.

Jó ideig meghatottan álltunk e kedves kis ház előtt, régi emlékek ébredésének hatása alatt. Másnap megleptem férjemet e hatások sugallata folytán született, a Peskőháznak szentelt következő verssel:

*Eljöttünk mi újra kedves Peskőháza,
Hogy a szívünk ujjong, azt az Isten látja.
Tereád gondoltunk éveken keresztül,
Lelkünkbe vagy vésvé felejthetetlenül.*

*Sok idő mulott el azóta, hogy láttunk;
Annak terhe, súlya meg is látszik rajtunk.
Te pedig itt állasz, talán úgy mint régen,
Csak lakókat cserélsz nyáron is, meg télen.*

*Aki csak egyszer jön, legyen az bárki is,
Tudom visszagondól tereád százszor is.
De ha mi elmegyünk, talán nemsokára,
Úgy búcsúzunk tőled: a viszontlátásra!*

Megesattant a ház ajtajának berozsdásodott nagy zára s megnyílt az épület első szobája egyszerű berendezésével. Az ajtóval szemben, a sarokban ott áll régi helyén a némileg kijavított tűzhely, a szoba túlsó két sarkában foglal helyet egy-egy deszkából összeszögezett ágy szalmazsákkal, durva pokróccal letakarva, a szabadon maradt falak mellett áll egy hosszú kecskelábú asztal, ugyanolyan hosszú padokkal. Mindjárt el is határoztuk, hogy ez a konyhának minősíthető helyiség lesz a velünk jött három egri munkásnak a tanyája.

Innen ajtó nyílik egy ugyanolyan nagy második szobába, hasonló berendezéssel. Az egyik sarokban áll még egy állványféle, rajta kisebb-nagyobb mozdótál, vödör, vizeskanesó és egy-néhány pohár. Ez lett a mi szobánk.

Nem mondható soknak a Peskő-ház berendezése, s mivel magunkkal egy-két takarón, lepedőn és kisvankoson kívül alig hoztunk valamit, mások szemében esetleg kétséges lett volna, hogy a kényelemhez szokott fővárosi ember miképen fog ezen a

helyen egy teljes hónapig lakni. Mi azonban, akik egyszer már itt tanyáztunk, tudtuk, hogy ez a kevés is elég az itteni egyszerű élet-hez. A peskői vadászok legjobb bizonyítéka annak, hogy az igazi holdogsághoz milyen kevés kell.

A megejtett szemle után munkásaink azonnal munkához láttak: kitárták az ablakokat, rögtönzött seprűkkel kitakarították a szobákat, felfrisítették a szalmazsákokat; az egyik munkás kapát fogott és a felburjánzott dudvától megtisztította a ház elejét, a két másik munkás pedig eltakarította a ház körül összegyűlt szemetet. Még csak az egyik asztalt és padot kellett régi helyére, a gyertyánfa alá helyezni, hogy Peskőházán a teljes rend és lakhatóság helyreálljon.



2. kép. A Peskő ház előtt. Előtérben a nagy gyertyánfa az asztallal.
Fényk. *Hajdu* 1. 1934.

Az első éjszaka egy kis kalandozással telt el; hol itt, hol ott egérrágás zavarta meg álmunkat. No de ezen azonnal segített a nem hiába magunkkal hozott angóracica. Maca azonnal akcióba lépett s néhány perc leforgása alatt ágyunkra hozta az első kövér, nagy erdei egeret. Öröm volt nézni azt a büszke kis állatot a szájában vergődő egérrel; olyan volt az arckifejezése, mintha ezzel a jelenettel azt akarta volna bebizonyítani, hogy tizenöt éves

matuzsálemi koránál fogva sem hagyta el legfőbb macskaerényeit. Nehány nap múlva a ház és környéke teljesen megtisztult a sok egértől. Maca megtette kötelességét!

A többszörös egérvadászattal megzavart első éjszakánk után verőfényes hajnalra ébredtünk. Férjem már régen ébren volt, boldogan gondolt a Peskő-barlang közeli viszontlátására. Az első reggeli teendők elvégzése után munkásaival máris elindult, hogy a Peskőben megkezdjék a régóta sóvárgott ásatást. A Peskő-völgy felső szakaszában, csörgedező csermely mellett haladó gyönyörű völgy végén van a jól ismert felső Peskő-forrás, innen őserdőben a meredek hegyoldalon szerpentinútak vezetnek a Peskő-barlanghoz.

Közvetlenül a barlang bejárata alatt sziklák közé rakott kőlépcsőkön megyünk fel a régebbi ásatások alkalmával kihordott anyaggal feltöltött góretérre. Ez egyszersmind a hegység legszebb pontja, ahonnan áttekinthető az egész egeri Bükk. Gyönyörű kilátás! A tenger színe fölött kb. 800 m-nyire vagyunk. Lábaik alatt fekszik az erdős hegyvidék, a völgynek mély bevágásaival. Tárkánynál a hegység részben dombokká laposodik s ezek egészen Egerig húzódnak, ezen túl pedig a sík Alföldbe olvadnak. Mögöttünk nagy sziklafalak merednek az ég felé, melyek alatt tántog a barlang hatalmas nyílása.

Az idei ásatásoknál nem a régi gárda tagjai szerepeltek, hanem egészen új munkások jöttek Egerből, nevezetesen Miklós, a szakács és üveges, Guszti, az uriszabó és Jancsi, a kereskedelemiskolai tanuló. Némi aggodalommal fogadtuk a korban is nagyon eltérő, három munkaerő leendő közreműködését, aggodalmunk azonban hamarosan szertefoszlott, amikor néhány munkanap után láttuk, hogy a jelentkezett három egeri munkás, semmiben sem maradt mögötte a régi gárdának. Hiába, az aki egyszer megízleli a barlangkutató munka és élet gyönyöreit, az ezért a munkáért csak lelkesedni tud.

A barlangban folyó munka napi befejezése után a kutatók még a délután derekán, lejöttek a peskőházi tanyához, ahol kellő mosakodás és átöltözködés után sorra került a főzés és a jól megérdemelt estebéd elfogyasztása. A munka azonban itt sem szünetelt egészen szürkületig. Vaesora után, ugyanis, a gyűjtött esontok, cserepek és egyéb aznap talált régiségek megmosatására, valamint a korábban gyűjtött, jól megszáradt, összeraggasztott és kikészített tárgyak rendezésére és leltározására került a sor. Csak ezután, a teljes sötétség beálltával kezdődött a tulajdonképpeni pihenés. Mivel az idei nyári esték a Bükkben hűvösek voltak, a munkások tüzet raktak s az egész társaság lefekvésig beszélgetéssel itt töltötte estéjét; a tűz nemcsak melegített, hanem világitott is.

Ahogy itt a tűz körül ülünk, önkénytelenül is a peskői ősember élete rajzolódik szemeim elé. A barlangban eddig kiásott régiségekből és állati esontokból elég tisztán rekonstruálhatjuk

magunknak azt az életet, mely az ősember korában a Peskő-barlangban és annak környékén lejátszódott. A begyűjtött állati és növényi maradványokból mindenk előtt biztosan tudjuk, hogy abban az időben örökös tél volt. A lombos peskői őserdő helyét fenyvesek foglalták el, az őzikék, szarvasok és vaddisznók mellett ezt a vidéket még a barlangi medve, a hiéna és az oroszlán is benépesítette. Ezekre vadászott az ősember, ezekkel a nagy ragadozókkal kellett neki megküzdenie a barlang uralmáért.

A barlang talajából gyűjtött faszénmaradványokból tudjuk továbbá azt is, hogy az akkori ember már ismerte a tüzet, a tűz mellett ülve pattintgatta tüzkőből azokat a hosszúra nyúló lapos



3. kép. A Peskő-barlang belseje az 1939. évi ásatás állapotában.
Fényk. Hajdu I. 1939.

kőeszközöket, amelyeket a tudomány orinyák pengének nevez. A tüzkődarabból egy másik hasonló kődarabbal addig ütögette le a szilánkokat, míg vékony, hosszú töredékeket kapott, ezeknek a szélét tovább ütögette olyképen, hogy kicsorbultak.

A Peskő-barlang alján a letűnt nyár folyamán, messze a főváros zajától, gond nélkül boldogan eltöltött egy hónapi élet képét még a következő strófákba is foglaltam:

Felgyik a nagy munka a Peskő-barlangban,
 Örül a professor, hogy most újra itt van,
 Beosztja a talajt egynéhány négyszögre,
 Mozog a mérőléc bizony nagy septibe.
 No fiúk, most szépen ki-ki a helyére,
 Forgassuk a földet a tudomány kedvére!
 Jön elő medvecsont, rénszarvas is szépen,
 Csak épp a paleolit bizony nagyon gyéren.

Amde még messze van júliusnak vége,
 Szörnyű nagy kedve van egy orinyák pengére.
 Az orinyák pengének nagy volt a keletje,
 Szerszámját az ősember a mennyekbe vitte.
 Dolgozik a kapa, no meg az ásó is,
 Fordul a talicska napjában százszor is.
 Így dolgoznak ők mind nagy egyetértésben,
 Amíg csak este lesz s haza mennek szépen.

Itt a Peskőházban, itt sem pihen senki,
 Most lesz az estebéd, forog hát mindenki.
 Előjön krumpli, gomba, meg szalonna,
 Nem is marad éhen sem apraja, sem nagyja.
 Ha aztán kiürül bogrács, tányér, csajka,
 Szomjukat önékik a forrásvize oltja.
 Amott a kis patak, vize szint' oly tiszta,
 Messziről az őz is idejön és issza.

Nini Maca cica most áll éppen lesbe,
 Feni fehér fogát egy kövér egérre.
 Ha aztán nem akad egér a horgára,
 Befelé somfordál s búsul bánatába.
 Mosolyog mindenki megbékélt víg arccal,
 Megvan elégedve a napi munkával.
 Kigyullad a galy is, ropog a száraz fa,
 Ez a barlangkutatók utolsó munkája.

Öten ülnek körül a lobogó tüzet,
 Mesélnek egymásnak gyönyörű meséket.
 Legtöbb érdekeset köztük Miklós tudja,
 Csöndes humorával sorra mind elmondja:
 Volt egy tisztelendő városnak főpapja,
 Fösvény volt, fukar volt az ebadtája.
 Ha vacsorát adott és hogy azt behozza,
 Nem evett, nem ivett, két hétig koplalta.

*Nagyokat nevet rajt' Guszti a tüzmester,
Bökdösi a tüzet a botja végével.
A professzor úr is hallgatja csendesen,
Közben a barlangot forgatja eszében.
Jancsi a nagy gyerek el van ám foglalva,
Cigarettaít ő szaporán sodorja;
Érzi, hogy nagy fiú, tizenhat éves ma,
No meg aztán nincs is itt az édesanyja.*

*A háznak asszonya örül a szép estnek,
Zöldgaly a kezében, szunyogokat kerget.
Egész nap ott forog a gyertyánfa alatt,
Mossa, válogatja a gyűjtött csontokat.
Most elmond egy mesét a szép Peskőházról,
Egy délceg vadászról, s egy csinos asszonyról.
Szerették ők egymást forró szerelemmel,
Zálogát szent frigyüknek itt temették el.*

*Igy borul reájuk lassan az alkonyat,
Kialszik a láng is, csak parázs marad.
Repdes a denevér, megszólal a bagoly,
Egen a holdvilág s a csillag bujdokol.
És ha már közeleg este kilenc óra,
Bemennek szép csendben a Peskőházba,
Az ágyuk megvetve, fejük alatt szalma,
Fohással ajkukon térnek nyugovóra.*

1549 – 1939.

Írta: *Mottl Mária dr.*

A látogatók, akik ma lemennek a Várhegyi-barlangba, legnagyobb részben megcsodálják a kiállított mammut, orrszarvú, ló, barlangimedve, stb.-csontokat, több-kevesebb érdeklődéssel elolvassák a feliratokat, magyarázatokat is, túlnyomórészt azonban megkönnyebbülten lélekeznek fel, amint a Szentháromság-utca kopott, de biztos kövezetét a talpuk alatt érzik és már egyáltalán nem gondolnak arra, hogy sokszor milyen nagyon hosszú az út, amíg egy-egy őszállati csont eljut odáig, — egy rendezett múzeum tussfeliratos táblájáig.

Akadnak elvértve azután olyanok is, akik még sokáig gondolnak a láttottakra, pilanatra talán át is villan agyukon a kuta-

BARLANGVILÁG

(HÖHLENWELT)

BAND IX.

1939.

HEFT 4.

POPULÄRWISSENSCHAFTLICHE FACHZEITSCHRIFT.
HERAUSGEGEBEN VON DER
UNGARISCHEN SPELÄOLOGISCHEN GESELLSCHAFT
REDIGIERT VON OTTOKAR KADIC.

DAS LEBEN UNTER DER PESKÖHÖHLE.

Von Frau Prof. Dr. *O. Kadie.*

Die Erforschung der Höhlen, insbesondere deren Ausgrabung darf nicht bloss als eine schablonmässige technische Arbeit angesehen werden. Die in den Höhlen vor sich gehenden Untersuchungen sind vielmehr solche hochinteressante wissenschaftliche Unternehmungen, die mit einem innigsten Zusammenleben mit der Natur aufs Engste verknüpft sind.

Die in der Szeletahöhle, Puskaporoser Felsnische, Hermanshöhle, Büdöspest, in der Mussolinihöhle und endlich in der Pesköhöhle vor sich gegangenen Forschungen, waren nicht nur für meinen Mann, dem Forscher, sondern auch für mich, die an allen diesen Forschungen als Mithelfer teilgenommen habe, unvergessliche Erlebnisse, die schönsten Erinnerungen unseres Lebens.

Von den erwähnten Höhlenforschungen hat sich vielleicht keine so sehr in unsere Erinnerung geprägt, wie jene, die wir im laufenden Jahr in der Pesköhöhle erlebt haben. Weit vom Lärm der Hauptstadt, befreit von den alltäglichen Sorgen, zogen wir den 1. Juli in die Wildnis des Bükkgebirges, wo wir mit drei Arbeitern, in der Pesköhöhle grabend, in einem primitiven Jagdhaus einen ganzen Monat verbracht haben.

Im ungarischen Text dieses Aufsatzes schildere ich in Wort Bild und Vers die Schönheiten unseres hier verbrachten Nomadenlebens. Das hochinteressante Verfahren bei den Grabungen in der Höhle und das freie Leben im Jagdhaus, inmitten eines Urwaldes, neben einem rauschenden Bächlein und einer Quelle, die bunte Vegetation und die Wildtiere der Umgebung, bilden den Stoff dieses Aufsatzes.